

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.62>**В. І. Пулей**аспірант кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЗА НАСЛІДКАМИ РОЗГЛЯДУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СКАРГ

Визначено, аналіз зарубіжної практики доводить, що важливе місце серед низки таких інструментів посідає конституційна скарга, яка, будучи формою прямого звернення до органу конституційної юрисдикції, забезпечує можливість зворотного впливу індивідів та їх об'єднань на публічну владу у разі свавілля з боку її носіїв, сприяє зміцненню демократії та утвердженню верховенства права.

Вказується, вивчаючи теорію і практику реалізації права на конституційну скаргу, поділяє думку щодо того, що конституційна скарга не є панацеєю, а є лише одним із засобів юридичного захисту конституційних прав особи. Як і звернення до Європейського суду з прав людини, звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою покликане відігравати в певному сенсі екстраординарне, виключне призначення та може бути реалізоване, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту будуть вичерпані. Однак виключне призначення конституційної скарги не повинно дорівнювати нездійсненному. Так само, публічний ефект конституційної скарги не має підміняти її практичну значущість для особи-заявника. Вказується, показово, що вирішення окреслених проблем потребує функціональної взаємодії різних органів держави, об'єднання їхніх зусиль у здійсненні визначального обов'язку держави – утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

Відзначається, якщо проаналізувати результати розгляду Конституційним Судом України конституційних скарг у 2022 році, то за даними КСУ станом на листопад впливає, що, наприклад, серед 11 актів, ухвалених по справам під головуванням судді-доповідача І. Сліденка, в 7 з них було відмовлено у відкритті конституційного провадження в основному через не наведення скаржником аргументів щодо неконституційності норм законодавства, тобто через неприйнятність конституційної скарги, у 3 було продовжено строк постановлення ухвали про відкриття або про відмову у відкритті конституційного провадження і в 1 було об'єднано конституційні провадження у справах за конституційними скаргами.

Ключові слова: Конституційний суд України, форми звернення до Конституційного суду України, конституційна скарга, механізму охорони і захисту прав та свобод людини.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями.

Захист і розвиток конституційно закріплених засад розвитку Української держави вимагають неухильного продовження розпочатої в попередні роки конституційної реформи, яка забезпечить здорову роботу державницького організму. В цьому центральне місце займає робота з удосконалення конституційно-правового статусу Конституційного Суду України – єдиного органу конституційної юрисдик-

ції, діяльність якого спрямована на гарантування верховенства Основного Закону держави. Гарантування наведеного та розвиток вітчизняного конституціоналізму потребує подальшого належного законодавчого закріплення й забезпечення реалізації основних прав і свобод людини та громадянина, в тому числі через запровадження правових засобів взаємної відповідальності держави та особи, громадського контролю над органами публічної влади, їх посадовими і службовими особами, правомірністю їх рішень, дій чи бездіяльності. Аналіз зарубіжної практики доводить, що важливе місце серед низки таких інструментів посідає конституційна скарга, яка,

будучи формою прямого звернення до органу конституційної юрисдикції, забезпечує можливість зворотного впливу індивідів та їх об'єднань на публічну владу у разі свавілля з боку її носіїв, сприяє зміцненню демократії та утвердженню верховенства права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор.

Вивченню правової природи конституційної скарги в системі конституційної юстиції присвятили наукові праці К. Айріяна, І. Алексеєнко, Г. Арутюняна, М. Баглай, Ю. Бисага, Д. Белов, Г. Берченко, Ю. Барабаш, Т. Бринь, М. Вітрук, М. Голік, А. Головін, М. Гультай, П. Євграфов, А. Івановська, В. Кампо, О. Кравченко, Н. Камінська, В. Копча, М. Коцюбра, М. Костицький, В. Лемак, В. Лучін, О. Петришин, А. Портнов, М. Савчин, В. Радзівська, А. Селіванов, С. Серьогіна, В. Скомороха, М. Тесленко, Є. Ткаченко, Р. Чорнолуцький, В. Шаповал, О. Щербанюк, С. Шевчук та інші вчені. Водночас сучасний стан розроблення проблеми конституційної скарги потребує подальшого дослідження, враховуючи ті новели українського законодавства, які з'явилися за останні п'ять років.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Виходячи з наведеної актуальності дисертаційного дослідження, автор ставить собі основним завданням розкрити окремі проблеми забезпечення виконання рішень за наслідками розгляду конституційних скарг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

За результатами розгляду конституційної скарги, вирішивши питання щодо відповідності Конституції України закону, застосованого судом під час вирішення судового спору у справі заявника, Конституційний Суд України приймає рішення про визнання застосованого в рішенні суду закону конституційним або ж неконституційним. Однак, відповідно до частини третьої статті 89 Закону, якщо Конституційний Суд України, розглядаючи справу

за конституційною скаргою, визнав закон (його положення) такими, що відповідає Конституції України, але одночасно заявив, що суд застосував закон України (його положення) витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України, то він указує на це в резолютивній частині рішення. На думку деяких науковців, такі повноваження фактично розширюють повноваження Конституційного Суду України й дають можливість розглядати питання «конституційності тлумачення» закону [1, с. 12, 13].

Окремо на подібну можливість звертає увагу Д. Терлецький, зазначивши, що Конституційний Суд України за результатами розгляду конституційної скарги може зробити висновок про конституційність закону України та встановити, що суд застосував закон України, витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України. У такому випадку Конституційний Суд України зазначає про це в резолютивній частині свого рішення (ч. 3 ст. 89 Закону). При цьому Д. Терлецький зазначає це як надзвичайно важливе повноваження, що потенційно може сприяти формуванню за допомогою Конституційного Суду України правозастосовної практики відповідно до букви та духу Конституції України. Водночас, цілком погоджуємося з науковцем, це є випробування для Конституційного Суду України, який має застосовувати таке повноваження на практиці таким чином, щоб уникнути виконання ролі «суду четвертої інстанції». Зважаючи на закріплену процесуальним законодавством загальну формулу, практична значущість висновку Конституційного Суду України щодо тлумачення закону України у спосіб, що не відповідає Конституції України, в контексті перегляду судових рішень за виключними обставинами, на жаль, виглядає дещо неоднозначно. Буквально розуміючи приписи ст. 361 КАС України, ст. 320 ГПК України, ст. 423 ЦПК України, суди можуть стверджувати про відсутність підстав для перегляду, оскільки там прямо не згадується неконституційне тлумачення закону України [2].

З іншої точки зору, як зазначає П. Коломійцев, при розгляді конституційних скарг КСУ виходить із аналізу конкретного кон-

ституційного права, встановлює відповідні вертикальні зв'язки із законами, робить висновок з приводу відповідності чи невідповідності конкретних приписів конкретного закону України. При цьому фахівець виводить тонку межу між конституційним змістом законодавчої норми та офіційним тлумаченням закону, що вказує на єдину об'єктивну відмінність, що полягає в тому, що в резолютивній частині рішення КСУ не наводиться офіційна інтерпретація досліджених КСУ приписів закону. Конституційну законність П. Коломійцев простежує в таких випадках, як під час судового застосування норм законів, що формує єдність судової практики, і коли це не викликає нарікань з боку суб'єктів права через подальші звернення до КСУ чи міжнародних судових інституцій. Також у випадку, коли КСУ розглядає конституційні справи, до прояв конституційної законності простежується під час встановлення конституційно-правового змісту норми закону під час розгляду КСУ конституційних скарг. Встановлення факту того, що конкретні приписи закону відповідають Основному Закону України, є фактом володіння ними такою властивістю, як конституційна законність, незважаючи на те, що окремими суб'єктами ця властивість піддавалася сумніву через наявність об'єктивних і суб'єктивних чинників. На думку науковця, значна кількість звернень фізичних осіб з конституційними скаргами за ухваленими рішеннями та згідно з резюме відкритих конституційних проваджень стосується соціальних спорів чи питань, пов'язаних з реалізацією конституційного права власності носієм права, коли закон втручається в це право. Ухвалення таких рішень, в разі визнання приписів законів неконституційними, стосуватиметься істотних асигнувань з бюджету і його перерозподілу. А отже, розгляд таких справ є максимально тривалим. В цілому, проаналізувавши окремі рішення КСУ про конституційно-правовий зміст норми (коли норма закону визнається конституційною) у методологічному контексті, П. Коломійцев дійшов висновку, що текст мотивувальної частини побудований досить схоже на попередні формати мотивувальних частин рішень КСУ у про-

вадженнях, які стосувалися офіційного тлумачення законів [3, с. 128].

Закономірним на думку деяких експертів є те, що суди в системі судоустрою України повинні застосовувати приписи закону України, який був об'єктом конституційного контролю, вже з урахуванням висновків Конституційного Суду України. Як приклад наводять рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни, в якому хоча і відсутні посилання на частину 3 статті 89 Закону та відповідних висновків у резолютивній частині, Конституційним Судом України було здійснено перегляд правової позиції Верховного Суду України, та зазначено необхідність застосування до працівників, які працюють відповідно до укладеного контракту, положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України (щодо гарантій захисту від звільнення з ініціативи власника), а також той факт, що зазначені працівники не можуть бути звільнені в день тимчасової непрацездатності або в період перебування у відпустці, оскільки це викличе нерівність та дискримінацію такої категорії працівників, призведе до ускладнення їхнього становища та зниження реальності гарантій трудових прав громадян, що установлені Конституцією і законами України [4]. Результатом перегляду справи Т.М. Жабо за виключними обставинами у зв'язку з рішенням Конституційного Суду України, стало застосування Верховним Судом України у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 13 листопада 2019 року у справі №545/1151/16-ц [5] положення частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України вже з урахуванням висновків Конституційного Суду України.

На думку фахівців, для перегляду конкретного судового рішення у справі особи за виключними обставинами (пункт 1 частини третьої статті 423 Цивільного процесуального кодексу України, пункт 1 частини третьої статті 320 Господарського процесуального кодексу України, пункт 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України) при проведенні судової реформи та оновленні

процесуального законодавства України є встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом під час вирішення справи. Також суттєвим є те, що національним процесуальним законодавством не встановлено, що рішення про неконституційність за результатами розгляду конституційної скарги відноситься до підстав по перегляду акта суду за виключними обставинами лише для заявника такої скарги. З наведеного випливає, що особа, у рішенні щодо якої застосовано неконституційний закон, має право за результатами розгляду конституційної скарги звернутися до суду із заявою про перегляд негативного для себе рішення за виключними обставинами [1, с. 13].

Також ще однією проблемою науковці вбачають ту обставину, що перегляд справи за виключними обставинами передбачається виключно в разі невиконаного судового рішення по конкретній справі. При цьому, скоріше за все, рішення вже буде виконане до ухвалення рішення Конституційним Судом України через те, що, як відомо, судові рішення набуває законної сили одразу після апеляційного перегляду або спливу строків апеляційного оскарження в разі неподання апеляційної скарги. Безперечно законодавець врахував принцип обов'язковості судового рішення до виконання (пункт 9 частини другої статті 129, частини перша і друга статті 129 Конституції України), презумпцію конституційності законів, на підставі яких суд розглядав справу. Тому, як зауважує В. Бестчасний, перегляд ще не виконаного судового рішення за виключними обставинами відповідає принципів «*res judicata*» (остаточності судового рішення) як складової верховенства права, адже не призводить до можливого порушення прав інших учасників справи, третіх осіб, пов'язаних із наслідками ухвалення та виконання рішення, а застереження «якщо рішення суду ще не виконано» спрямоване на забезпечення правової безпеки й визначеності в державі [1]. При цьому, критичним, на думку деяких провідних експертів, з точки зору повноти та ефективності захи-

сту конституційних прав суб'єкта права на конституційну скаргу, який спромігся отримати рішення Конституційного Суду України про визнання застосованого судом закону України чи його положення неконституційним, таке застереження (якщо рішення суду ще не виконано) [6, с. 73–74]. Хоча з іншого боку, саме така умова щодо невиконаного судового рішення є проблемою для суб'єкта звернення, судові рішення щодо якого на момент звернення було не виконано, але в процесі розгляду конституційної скарги набуло статусу виконаного.

В. Бестчасний називає ще одну ймовірну перепону на шляху до перегляду рішення, в якому суд застосував неконституційну норму, якою виступає практика застосування судами системи судоустрою України приписів частини другої статті 152 Конституції України, згідно з якими закони, інші акти або їх окремі положення, що визначені неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення. Мається на увазі принцип «*ex nunc*», відповідно до якого правовий акт, визнаний Конституційним Судом України таким, що не відповідає Конституції України, втрачає чинність і не підлягає застосуванню лише з дня ухвалення відповідного рішення, а оскільки ні Конституція України, ні Закон, ні процесуальні кодекси не передбачають застосування принципу «*ex tunc*» (надання «зворотної дії» рішенням Конституційного Суду України), то суди системи судоустрою під час перегляду судового рішення за виключними обставинами застосовують положення законодавства, яке є чинним на момент виникнення спірних правовідносин (у тому числі й норм, які були визнані неконституційними). Дану позицію науковець обґрунтовує такими актами національних судів, як ухвали Восьмого апеляційного адміністративного суду від 6 червня 2019 року у справі №809/562/18 [7], Харківського окружного адміністративного суду від 13 червня 2019 року №820/4392/18 [8] та від 18 червня 2019 року у справі №520/879/19 [9].

Разом з тим у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

України від 5 вересня 2019 року у справі №638/9278/16-ц [10] суд по іншому застосовує норми статті 152 Конституції України, адже визнає неправомірними дії органу державної влади, вчинені на підставі чинної (на момент таких дій) норми закону, яка була визнана неконституційною рішенням Конституційного Суду України, у зв'язку з її подальшим визнанням такою, що не відповідає Основному Закону України (тобто не застосовує таку норму закону щодо відносин, які виникли до ухвалення відповідного рішення Конституційним Судом України). незважаючи на переважно «негативну» для заявників практику, суди в системі судоустрою все ж прагнуть віднайти оптимальний механізм вирішення порушених питань на практиці. В ухвалі Верховного Суду України у складі колегій суддів Касаційного господарського суду від 2 червня 2020 року у справі №910/30/19 [11], суд констатував виключну правову проблему щодо дії рішень Конституційного Суду України в часі для перегляду судових рішень за виключними обставинами та постановив передати справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду України для формування єдиної правозастосовної практики з вказаних питань [1, с. 14,15,16].

Важливим для вироблення судової практики застосування ч. 3 ст. 152 Конституції України очікувалося завершення провадження по справі №686/6775/18, яку розглядав Верховний Суд України у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду. Суть справи полягає в тому, що скажчик оскаржував дії Пенсійного фонду України, який відповідно до положення абзацу першого підпункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України, як податковий агент, щомісячно утримував з грошового утримання скажника податок з доходів фізичних осіб. Рішенням Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року №1-р/2018 у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких

законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу першого підпункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання) визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення абзацу першого підпункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України. скажчик вказав, що він, внаслідок прийняття Верховною Радою України неконституційного у зазначеній частині закону щодо оподаткування щомісячного довічного грошового утримання, зазнав майнової шкоди. Проте дане провадження не стало прецедентом для розгляду подібних скарг щодо застосування ч. 3 ст. 152 Конституції України, оскільки в результаті 5 вересня 2019 року касаційну скаргу було задоволено частково і згідно з пунктом 1 частини першої статті 255 ЦПК України, суд своєю ухвалою закрити провадження у справі, оскільки дана справа за рішенням суду не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства [12].

Ще однією проблемою реалізації права на конституційну скаргу, як слушно зазначає О. Щербанюк, є те, що у національному законодавстві України розмежування юридичних осіб публічного і приватного права є недостатньо визначеним, що може створювати процесуальні труднощі для подачі конституційної скарги останніх. Нормативно-правовими підставами виділення і систематизації юридичних осіб публічного і приватного права стали положення ст. 81 Цивільного кодексу України. аналіз практики Європейського Союзу з прав людини дає підстави стверджувати, що повністю збігаються передбачені Конвенцією процесуальні (процедурні) права фізичних і юридичних осіб, а саме: право на ефективні засоби правового захисту і право на справедливий і публічний судовий розгляд справи в розумний строк незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Саме ці права забезпечують захист матеріальних прав через якісні та справедливі судові процедури. А отже, юридичні особи мають рівне

право поряд з фізичними особами посилатися на ст. 6 Конвенції, яка встановлює право на справедливий суд. Наприклад, у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення п. 13 частини першої ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» Конституційний Суд України постановив, що «положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону, згідно з яким Бюро надається право «за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України», суперечить вимогам положень статей 6, 8, 19, 1311 Конституції України» [13, с. 95].

16 лютого 2022 року Другий сенат Конституційного Суду України на відкритій частині пленарного засідання у формі письмового провадження розглянув справу за конституційною скаргою громадянина України Губка Ігоря Івановича щодо відповідності Конституції України окремого положення пункту 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАСУ). Під час пленарного засідання суддя-доповідач у справі Ігор Сліденко виклав зміст конституційної скарги та підстави для відкриття провадження. Суддя повідомив, що до Конституційного Суду України звернувся громадянин України Губко І.І. з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України, оспоруване положення Кодексу, згідно з яким *підставою для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане*. У конституційній скарзі Губко І.І. зауважує, що починаючи з 1 січня 2015 року і до прийняття Конституційним Судом України Рішення в справі за конституційними скаргами Данилюка Степана Івановича та Литвиненка Олексія Івановича щодо відповідності

Конституції України положення частини двадцятої статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 13 грудня 2019 року №7-р(II)/2019 (далі - Рішення), яким було відновлено умови та порядок перерахунку пенсій працівникам прокуратури, пенсіонери органів прокуратури були позбавлені «конституційного права (частини друга і третя статті 22 Основного Закону України) на неможливість скасування конституційних прав і свобод та недопустимість звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод». Суб'єкт права на конституційну скаргу наголошує, що навіть після ухвалення Конституційним Судом України Рішення, він позбавлений можливості поновити своє порушене право на перерахунок пенсії, а також відшкодувати заподіяну йому матеріальну та моральну шкоду, зважаючи на дискримінаційний характер норми пункту 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу, яка містить слова «якщо рішення суду ще не виконане».

Автор клопотання вважав, що оспоруване положення в частині формулювання «якщо рішення суду ще не виконане» суперечить приписам статті 1, частини другої статті 3, статті 6, частин першої, другої статті 8, частин першої статті 9, статті 21, частин першої, другої, третьої статті 22, частин першої статті 24, частин першої, другої, четвертої статті 55, статей 56, 64, частин першої статті 129, статті 151-1 та частин третьої статті 152 Конституції України, оскільки порушує його право на відшкодування моральної і матеріальної шкоди, завданої законом, який визнано неконституційним, запроваджує дискримінацію щодо окремих категорій пенсіонерів в аспекті можливої реалізації ними цього права, а також порушує право скажника на ефективний судовий захист. Після дослідження матеріалів справи на відкритій частині пленарного засідання Другий сенат Суду перейшов до закритої частини для ухвалення рішення [14]. 30 серпня 2022 року Ухвалою Великої Палати Конституційного Суду України було об'єднано конституційні провадження у справах за конституційною скаргою Губка Ігоря Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення

пункту 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України та за конституційною скаргою Цимбала Михайла Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 1 частини п'ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України [15]. Наразі провадження по даним справам триває.

Ще одним наріжним каменем для держави при встановленні неконституційності закону є питання відшкодування шкоди, завданої неконституційними актами. Так, вагомим науковим доробком по дослідженню теоретичних та практичних аспектів та перспективного законодавства щодо порядку відшкодування шкоди, завданої фізичним та юридичним особам неконституційними актами є дослідження професорки М. Афанасьєвої. Науковиця, проаналізувавши практику Верховного Суду України за 2022 рік з розгляду справ по відшкодуванню шкоди, завданої неконституційними актами зазначає про те, що висновки щодо застосування частини третьої статті 152 Конституції України, неоднакові і судова практика на шляху забезпечення сталості та єдності. Правові позиції відрізняються різними теоретичними підходами до розуміння правової природи рішень Конституційного Суду України, їх дії в часі, визначення юрисдикції спорів про відшкодування шкоди, завданої неконституційними актами, предмету доказування в цій категорії справ [16, с. 21].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі.

Вивчаючи теорію і практику реалізації права на конституційну скаргу, погоджуємося з висновком фахівця Д. Терлецького щодо того, що конституційна скарга не є панацеєю, а є лише одним із засобів юридичного захисту конституційних прав особи. Як і звернення до Європейського суду з прав людини, звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою покликане відігравати в певному сенсі екстраординарне, виключне призначення та може бути реалізоване, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту будуть вичерпані. Однак виключне

призначення конституційної скарги не повинно дорівнювати нездійсненному. Так само, публічний ефект конституційної скарги не має підняти її практичну значущість для особи-заявника. Показово, що вирішення окреслених проблем потребує функціональної взаємодії різних органів держави, об'єднання їхніх зусиль у здійсненні визначального обов'язку держави – утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Дуже хочеться вірити, що Верховна Рада України, Конституційний Суд України та суди системи судоустрою разом зможуть перетворити це декларативне гасло на реальність [184].

Якщо проаналізувати результати розгляду Конституційним Судом України конституційних скарг у 2022 році, то за даними КСУ станом на листопад впливає, що, наприклад, серед 11 актів, ухвалених по справам під головуванням судді-доповідача І. Сліденка, в 7 з них було відмовлено у відкритті конституційного провадження в основному через не наведення скаржником аргументів щодо неконституційності норм законодавства, тобто через неприйнятність конституційної скарги, у 3 було продовжено строк постановлення ухвали про відкриття або про відмову у відкритті конституційного провадження і в 1 було об'єднано конституційні провадження у справах за конституційними скаргами [185].

Слід зазначити, для врегулювання прогалин діяльності КСУ, в тому числі з усунення прогалин в регулюванні порядку відшкодування шкоди, завданої неконституційними актами, 21 грудня 2020 року до ВРУ був внесений Законопроект № 4533 під назвою «Про конституційну процедуру», який було розроблено в рамках роботи Робочої групи Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення ефективної діяльності у сфері запобігання корупції та удосконалення законодавчого регулювання окремих аспектів роботи Конституційного Суду України, утвореної Розпорядженням заступника Голови Верховної Ради України за реєстр. № 316 від 17.11.2020. Ключовою метою прийняття законопроекту стало урегулювання процедурної і процесуальної діяльності КСУ в межах та обсягу, передбаче-

них статтею 153 Конституції України через прийняття окремого закону із самостійним предметом регулювання та внесення відповідних змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного кодексу України, законів України "Про Регламент Верховної Ради України", «Про державну службу», «Про Конституційний Суд України». Даним законом передбачалося удосконалення процедурних та процесуальних аспектів діяльності КСУ, приведення вказаної діяльності у відповідність до рекомендацій, запропонованих Венеційською комісією у своєму Терміновому висновку CDL-AD(2020)039-е від 11-12 грудня 2020 року [186]. Станом на вересень 2023 року за даними картки законопроекту, розміщеної на веб-порталі Верховної Ради України 4 листопада 2022 розгляд перенесено.

Список використаних джерел:

1. Бесчастний В. М. та Запорожець В. І. Інститут конституційної скарги в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 3 (72). URL: <https://ccu.gov.ua/povyna/instytut-konstytuciyanoi-skargy-v-ukrayini-suchasnyy-stand-ta-perspektyvy-rozvytku-naukova> (дата звернення 1.10.2022).
2. Терлецький Д. Конституційна скарга як практичний інструмент захисту прав людини. *Юридична газета Online*. 2019. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/navishcho-nam-konstituciyna-skarga.html> (дата звернення 21.07.2022).
3. Коломіїцев П. Конституційний зміст норми закону під час розгляду конституційних скарг конституційним судом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. Вип. 6. С. 128-134. URL: <http://ppr-journal.kiev.ua/archive/2021/6/21.pdf> (дата звернення: 19.06.2023).
4. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України від 4 вересня 2019 року № 6-р(II)/2019. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va06p710-19#Text> (дата звернення: 12.07.2020).
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 13 листопада 2019 року у справі № 545/1151/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86173768> (дата звернення: 30.06.2020).
6. Ставнійчук М.І. Конституційна скарга в діяльності адвоката. /М. І.Ставнійчук, А. А.Єзеров, В. І. Запорожець, Д. С. Терлецький. 2019. 96 с. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/files/2019_1_1_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B3%D0%B0.indd%20\(1\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/files/2019_1_1_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B3%D0%B0.indd%20(1).pdf) (дата звернення 14.09.2022).
7. Ухвала Восьмого апеляційного адміністративного суду від 6 червня 2019 року у справі № 809/562/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82383580> (дата звернення: 06.05.23).
8. Ухвала Харківського окружного адміністративного суду від 13 червня 2019 року у справі № 820/4392/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82374842> (дата звернення: 06.05.2023).
9. Ухвала Харківського окружного адміністративного суду від 18 червня 2019 року у справі № 520/879/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82443756> (дата звернення: 06.05.2023).
10. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 5 вересня 2019 року у справі № 638/9278/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84182602> (дата звернення: 06.05.2023).
11. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 2 червня 2020 року у справі № 910/30/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/89767998?fclid=IwAR2g78ucGQBgCS76p352JpCS0nOCEw3lx4sy4lgX2vQDPp82cb80_xfXAE (дата звернення: 01.10.2022).

12. Верховний Суд. Касаційний цивільний суд Постанова від 05.09.2019 по справі № 686/6775/18. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84182586>. (дата звернення 22.05.2023).
13. Щербанюк О.В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. Вип. 1. 2020. С. 93-99. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/1292888.pdf>. (дата звернення: 25.04.2022).
14. КСУ розпочав перевірку конституційності деяких положень КУпАП. *Юридична Газета Online*. 17.02.2022. URL.: <https://jur-gazeta.com/golovna/ksu-rozpochav-perevirku-konstituciynosti-deyakih-polozhen-kupar.html>. (дата звернення 1.05.2023).
15. Велика Палата Конституційного Суду України . Ухвала від 30.08.2022. *Конституційний Суд України*: веб-сайт. URL.: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-up2022.pdf>. (дата звернення 1.05.2023).
16. Афанасьева М.В. Відшкодування шкоди, завданої неконституційними актами: теорія, судова практика та перспективне законодавство. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*: серія юриспруденція. 2022. № 59. С. 18-23. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc59/4.pdf> (дата звернення 29.01.2023).
17. Бисага Ю.М., Берч В.В., Белов Д.М. Конституційна скарга – механізм захисту конституційних прав громадян. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2023. С. 700-705.
18. Белов Д.М., Бисага Ю.М., Берч В.В. Роль та місце конституційної скарги в системі захисту конституційних прав та свобод. *Наукові перспективи*. 2023. № 11(41). 2023. С. 777-787.
19. Белов Д.М., Белова М.В., Пирого І.С. Докази та доказування в конституційному судочинстві: доктринальні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1. 2023. С. 626-632.
20. Белов Д.М., Белова М.В. Доказування в конституційному судочинстві: питання методологічних засад. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 74(6). 2022. С. 44-49.
21. Белов Д.М., Белова М.В. Доказ в конституційному судочинстві: концептуальні засади. *Аналітично-порівняльне право*. №6. 2022. С. 37-42.
22. Белов Д.М. Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85-90.

Pulei V. Problems of ensuring the implementation of decisions as a result of consideration of constitutional complaints

It has been determined, the analysis of foreign practice proves that an important place among a number of such tools is occupied by a constitutional complaint, which, being a form of direct appeal to a body of constitutional jurisdiction, provides the possibility of adverse influence of individuals and their associations on public power in the event of arbitrariness on the part of its holders, contributes to the strengthening of democracy and the establishment of the rule of law.

It is indicated, studying the theory and practice of the implementation of the right to a constitutional complaint, shares the opinion that a constitutional complaint is not a panacea, but is only one of the means of legal protection of a person's constitutional rights. Like an appeal to the European Court of Human Rights, an appeal to the Constitutional Court of Ukraine with a constitutional complaint is designed to play an extraordinary, exclusive purpose in a certain sense and can be implemented if all other national means of legal protection are exhausted. However, the exclusive purpose of a constitutional appeal should not be equal to the impossibility. Likewise, the public effect of a constitutional complaint should not replace its practical significance for the applicant. It is pointed out that the solution of the outlined problems requires the functional interaction of various state bodies, the unification of their efforts in the implementation of the defining duty of the state - the affirmation and provision of human rights and freedoms.

It is noted that if we analyze the results of consideration of constitutional complaints by the Constitutional Court of Ukraine in 2022, then according to the data of the KSU as of November, it follows that, for example, among 11 acts adopted in cases presided over by